

Karlfeldt

2003:I

BLADET

Majgreven

Jerk Werkmästers illustrationer av Karlfeldts verk

- Mannen Karlfeldt • Karlfeldt och manligheten •
- Karlfeldt och kvinnosaken • Sommarens evenemang

Innehåll

Mitt möte med Karlfeldt	4
Nya medlemmar.....	6
Inbjudan till sommar-mötet	7
Jerk Werkmäster illustrerade Karlfeldts verk	8
Dikten "Du ler" och kvinnorna	11
Karlfeldt på bussen..	11
Mannen Karlfeldt.....	12
Karlfeldt och manligheten	13
Karlfeldt och kvinnosaken	15
Karlfeldt som idol.....	16
Karlfeldts röst.....	17
Sångs i Sjugare.....	18
Karlfeldtföreningen i Folkare	20
Verksamhetsberättelse och bokslut	22
Bilder från vintermötet	27

Dags att damma av Karlfeldt

Genom Gösta Berglund har vi fått kännedom om följande recension i Östgötacorren av Samlade dikters pocketutgåva:

Där är Fridolin och han talar med bönder på böndernas sätt och med lärde män på latin. Och där, precis bakom förklädnaden, är upphovsmannen, Erik Axel Karlfeldt (1864-1931), stukad odalman och social klättrare, kornknarr och konversatör, en ordens dalmålare och Svenska Akademiens ständige sekreterare, dödsåret postumt belönad med det finaste av allt, Nobelpriset i litteratur.

Folklig och svår. Äkta och manierad. Bred om bröst och vers, fin i kant. Världsvan hembygdskvinnor, bondsvensk nostalgiker och lärd resenär. Motsägelsefull i snart sagt samtliga

sina roller. Och, ärligt talat, en poet som jag mera förknippat med musealt damm och stelnade former än med liv och litterär tidlöshet.

Dags för revision? Det är för mycket sagt. Men när Karlfeldts *Samlade dikter* – innehållande hans sex samlingar plus ett urval dikter utanför pärmproduktionen – nu föreligger i W&W-pocket finns chansen att för en billig penning äntligen skaffa sig en egen uppfattning, befriad från de förutfattade meningar som flera generationers läsare vid det här laget spritt till mig.

JAN KARLSSON

Litterära sällskap ställer ut på KB

De Litterära Sällskapens Samarbetsnämnd (DELS) anordnar en utställning på Kungl. Biblioteket under tiden 24 april – 22 maj 2003. Karlfeldtsamfundet

deltar i utställningen tillsammans med ett 30-tal litterära sällskap. Öppettider: mån–tors kl. 9–20 fre kl. 9–19, lör kl. 10–17

OMSLAGSBILDEN föreställer Jerk Werkmästers illustration av "Majgreven" ur Karlfeldts *Dalmålningar på rim* (1920). Se sid 8.

KARLFELDTBLADET är medlemsblad för Karlfeldtsamfundet, som bildades 1966. Karlfeldtbladet utkommer med minst två nummer per år.

Redaktör: Margareta Höglund
 Ansvarig utgivare: Christer Åsberg, ordf.
 Redaktionskommitté: Christer Åsberg, Lars Falk, Cari Hildebrand
 Layout och original: Cari Hildebrand
 Upplaga: 1100 ex.
 Tryck: Hallvigs Reklam

Bidrag sänds till:
 Margareta Höglund, Skogsmyrsvägen 11, 756 45 Uppsala
 e-post: nj.m.hoglund@telia.com

Samvaro i Karlfeldts tecken

Snart grönska gärdens och vretar,
 snart blomma täppa och äng ...

OCH SNART ÄR KARLFELDTSOMMAREN här med Sångsdagen den 24 maj, med Musik vid Siljan på samma Sångs, med födelsedagsfirande i Karlbo den 20 juli, med samfundets sommarmöte i Falun den 1-3 augusti och med många diktläsningar, studiecirkel, visafnarn och utställningar landet runt.

Att vara med i Karlfeldtsamfundet skänker oss mycket glädje. De många mötena med skaldens dikt är den främsta glädjekällan. Men vi trivs och inspireras också genom samvaron med likasinnade i Karlfeldts tecken, antingen direkt i samband med vinter- och sommarmöten eller indirekt i Karlfeldtblad och årsskrifter. Vi känner att allt flera vill vara med och dela denna glädje. Sångsdagen i Sjugare börjar etablera sig som ett lika välkommet som återkommande evenemang. En spirande lokalavdelning i Göteborg är ett annat sådant tecken. Och samfundets medlemsantal passerar snart den magiska gränsen 1 000.

För årsavgiften får man som medlem en hel del. Enbart årsboken täcker de 150 kronor (hälften för familjemedlem) som i ett drygt decennium varit vår avgift trots en allmän ökning av kostnadsläget. De årliga underskotten har kunnat täckas genom den goda avkastningen på våra aktier. Men tiderna har ändrats. Årsskrifter och Karlfeldtblad liksom våra möten är kostsamma och innebär åtskilliga förberedelser av styrelse och skriftkommitté. Övriga trycksaker, senast informationsbroschyren, bokmässan och andra utställningar, arbetet med hemsidan osv. kräver sin del av tributen. Karlfeldtpriset ska delas ut, det är en hederssak.

Intresset för Karlfeldt och hans diktning är i tilltagande. Karlfeldtsamfundets ökade aktivitet har bidragit till detta och det stigande medlemstalet är ett slags kvitto. Men kostnadsläget är sådant att vi nu står inför ett val: att höja årsavgiften till 180 kronor eller att sänka ambitions- och aktivitetsnivån och skära ner på verksamheterna. Valet är inte lätt och styrelsen vill gärna i förväg lyssna på medlemmarnas synpunkter för eller emot de båda alternativen. Skriv eller ring till mig eller någon annan i styrelsen. Och det gäller särskilt om du inte har möjlighet att vara med på årsmötet den 2 augusti i Falun.

MEN ÅRSMÖTET HAR dessutom en annan och trevligare uppgift. Nästa år är det dags att utse en Karlfeldtpristagare. Priset, som i år föreslås vara 30 000 kronor, utdelas vart tredje år. Det tilldelas "konstnär som arbetat inom Erik Axel Karlfeldts egen sfär, främst den lyriska, eller forskare som givit bidrag till förståelsen av Karlfeldts diktning, liv och tid". De båda senaste pristagarna är Bengt-Emil Johnsson och Lennart Sjögren.

Årsmötet ska välja en kommitté med företrädare för litteraturforskning, dikt, och musik eller bildkonst samt en styrelserepresentant. Kommittén utser pristagare och inleder sitt arbete under hösten. Skicka in förslag på lämpliga pristagare till mig före 1 september (adress: Götgatan 3, 753 15 Uppsala), så lämnar jag förslagen till kommittén.

Välkomna i denna vårens tid till ett rikt och givande Karlfeldtår:

*Just denna dag stod skyn av lärkor full.
 Det föll en sädd av sång i öppen mull.*

CHRISTER ÅSBERG

Mitt möte med Karlfeldt

Här är morgon utan slut,
Här är Eden österut.

SÅ STÅR DET på den kritade väggen i vår gamla bagarstuga.

Eva står skamsen i lackröd sol,
tummar sin stadiga fiklonlövs-kjol.
Adam, i gröna kalsonger,
grinar av knip och ånger.

Ängeln med flamgula byxor
reser den största av yxor.

I spisen vid bakugnen sitter jag och läser ur Karlfeldts *Dalmålningar, utlagda på rim*. Rune Lindström står med pensel och färger och målar ängels byxor flamgula. Ängeln har stilig skinnbyxor med tofsar.

”Läs dikterna högt du, så målar jag”, säger Rune.

Han målar Adams gröna kalsonger och en väldig kurbits bakom ängeln. Adam har leksandshatt med tofsar och Evas fiklonlövs-kjol är vid och tjock.

Jag är 15 år och Rune är 18 år. Han har fått löfte av kyrkoherden att måla de kritade väggarna i den gamla bagarstugan som hörde till prästgården i Västanfors. Bagar-

stugan var ett stort ljust rum, som användes av oss ungdomar som lokal för en del av vårt nöjesliv, scouternas patrullmöten, små fester, ja, vi fick till och med ordna dans därnere i bagarstugan. I prästgården fick man inte dansa.

Rune målar på väggen Edens lustgård så vacker, med frodiga kurbitsar, men Adam och Eva står där rädda och skamsna under ängels väldiga yxa. Eva har ett äpple i handen och på himlen ser man en förgrymmad sol med arga ögon och rynkad näsa. Allt var ju så bra.

Adam går i lantmansdrömmar
under gula plommonträd.
Fålen utan bett och tömmar
löper fri i självsädd säd.
Med ett äpple vinkar Eva –
det blir vår,
var hon går;
skära sken kring barmen sväva.
Här är morgon utan slut,
här är Eden österut.

”Här åker Sankt Elia upp till himmelens Land” skriver Rune på väggen, där nästa tavla ska målas. Det är Elie himmelsfärd och det är full fart på dalahästarna:

Det står eld ur deras näsor, det är eld
i deras ben,
genom rymderna framila de så fort,
tills de hinna Vintergatan, denna
gyllenträdsallén,
som går ända fram till paradisetts port.

Rune målar Leksands kyrktorn som en lök,
och en frans av mödrar och mör vid skogs-
brynet.

Här är blänk av stora vatten,
här är stranden röd och gul
som en örtasäng av mödrar och mör,
och små piltar peka upp emot de
flygande hjul:
”Se på grannasfar, så vådligt
han kör!”

Rune målar en stilig leksandskarl som står på stranden av Siljan och pekar upp mot himlen, där Sankt Elia far iväg, ivrigt svängande sin gravölshatt. Hög och värdig är hans uppsyn, ty han är kallad av Vår Herre att sitta som en tolvman på rättfärdighetens ting.

och mot knäna står hans gröna paraply.

Elias breda hand vinkar avsked åt hans jordelevnads bygd och bakom kurbitsen skymtar ett stycke av vårt eget dalaland.

”Läs Jone havsfärd”, säger Rune och torkar av penslarna.

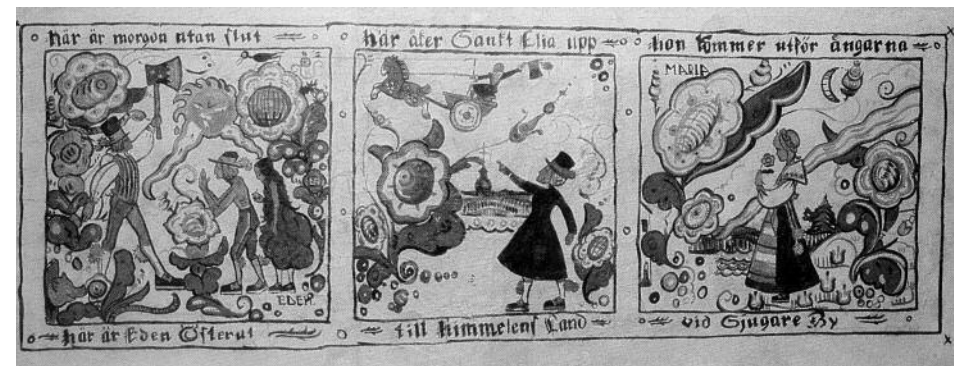
Och se här går skeppet, på den saltande våg,
och små dalmasar hänga i dess tackel och tåg;
och den krigsherrn där på backen
med den bakåtböjda nacken,
han som super bakom seglet, är kaptenen,
glad i båg.

NU MÅLAR RUNE ett vackert skepp med små dalmasar i mastkorgen och på relingen. Seglet sväller och den storskrattande kaptenen har ännu flaskan i sin hand. Två kraftfulla kurbitsar inramar bilden.

Rune skriver på väggen: – Och se här står Jona uti wädret upp och ner –

Han målar den stackars Jona med benen i wädret, på väg rakt in i valfiskens breda käftar, där ”tandklaveret” lyser vitt. Och alla på bilden har ordentliga knätofsar och tofsar i hatten. Jona har tappat sin hatt, men syrtuten, som han bär, har ännu inte blivit beskuren.

och här visas hur syrtuten,
när som valen stängde truten
vart beskuren och förvandlad till en något spräckt kavaj.

Starkt gripen av den stackars profetens öde läser jag sen hur Jona går på den grönskan- de strand

*Hur han ler emot en skylt, som sticker ut
på vänster hand!
Och se här står han vid disken
och begär en sup på fisken,*

Nu finns det plats på väggen för Jungfru Maria.

*Det skiner så förunderligt ifrån
ditt bara hår,
och din panna är som bågiga månen,
när över Bergsängsbackar han vit
och lutad går
och lyser genom vårliga slånen.*

Jag läser och Rune målar. Han målar en ny- måne på himlen och liljeklockor på mar- ken. Kurbitsens nedre blad har ögon som ser farliga och hotande ut. Jungfru Maria är liten och bräcklig med sin "bågiga" panna och ros i handen. Hon är så älsklig, som jag tänker mig att Rune ville ha Marit senare, när han skapade Himlaspelet. Runes Jung- fru Maria står dock stadigt på jorden och hon har en präktig leksandskjol och nystru-

ken halsduk Man skymtar en gård bakom kurbitsen och den kraftfulla strålen, som aftonrodnaden sänder, ser ut att gå ner i Sil- jan, ända borta vid Gesundaberget, eller kan det vara i Opplimans sjö?

*Ja, den strålen som ligger så blänkande
och lång
ifrån aftonrodnans fäste över Siljan –
du kunde gå till paradiset i kväll
din brudegång
på den smala och skälvande tiljan.*

Rune Lindström målade sina dalmålningar direkt på putsen i bagarstugan 1934. 1978 lyckades någon överföra målningarna på väv, för då rev man den gamla fina bagar- stugan. Målningarna finns nu i församlings- hemmet, Lindgården, strax norr om präst- gården i Västanfors, mitt barndomshem.

LISBETH FORSBERG

Nya medlemmar i Karlfeldtsamfundet

Aldskogius, Maj.....Uppsala
Aldskogius, Hans.....Uppsala
Alsing, Rolf.....Ekerö
Bolin, Bertil.....Solna
Boman Pellnäs, Gunilla.....Uppsala
Broberg, Margareta.....Täby
Erenmalm, Rakel.....Gunnilse
Erenmalm, Bengt.....Gunnilse
Gustafsson, Maj.....Morgongåva
Henriksson, Karl-Henrik.....Töreboda
Larsson, Jon.....Solna
Lundgren, Kristina.....Falun
Lundgren, Gunnar.....Falun
Lundmark, Carin.....Uppsala

Malmgren, Lena.....Lund
Nilsson, Hans.....Falun
Pellnäs, Bo.....Uppsala
Richter, Agneta.....Lidingö
Rodén, Britta.....Hägersten
Rydén, Håkan.....Uppsala
Samuelsson, Barbro.....Uppsala
Samuelsson, Hasse.....Uppsala
Schulte, Ninnie.....Solna
Sjöholm, Lars.....Halmstad
Sörbom, Per.....Sala
Wirgén, Stig.....Orsa
Åberg, Margareta.....Falun
Åberg, Mats.....Falun

Karlfeldtsamfundets sommarmöte och årsmöte i Falun 1-3 augusti 2003

**Logi: Grand Hotell, Trotzgatan 9-11,
Falun tel: 023-78 48 40**

FREDAG 1 AUGUSTI

18.00 Salladsbuffé
19.30 Vandring till Dalarnas Museum, 500m
20.00 Välkomsthälsning av ordförande
Christer Åsberg.
"Falun i litteraturen och konsten",
anförande av museilektor Örjan
Hamrin och museipedagog
Annacari Jadling-Ohlsson.
Vi kan bese Selma Lagerlöfs bibliotek,
samlingen av Falugrafikernas konst, en
utställning av dalmåleri och somma-
rens utställning "Carl Larsson 150 år".

LÖRDAG 2 AUGUSTI

8.30 Avfärd till Kopparberget i bil/buss eller
till fots (15 min) och konferenslokalen
Bergets sal Cuprum.
9.15 ÅRSMÖTESFÖRHANDLINGAR
Kaffepaus
11.15 "Ur bergets historiska djup", anförande
av Stiftelsen Stora Kopparbergets
museichef Daniels Sven Olsson.
Lunch i Bergets matsal
13.45 "Karlfeldt och Bergslagsförfattarna".
Föredrag av professor Lars Furuland,
Uppsala.
Kaffepaus
15.15 "Världsarvet", en presentation ute i
gruvlandskapet av stiftelsens ord-
förande Bo Berggren.
Vi ser på hantverk, medeltida verk-
städer m.m. i gruvområdet.
19.00 Drink i Blå Salongen, Grand Hotell.
Middag i festsalen Lustgården, dekore-
rad med Jerk Werkmästers målningar
inspirerade av Karlfeldts diktning.
Dessa presenteras av sångaren/-
skådespelaren Lars Hjertner.

SÖNDAG 3 AUGUSTI

9.30 Avresa i buss till bergsmansgården
Gamla Staberg och dess barock-
trädgård. Daniels Sven Olsson guidar.
Smörgås + dryck. Avslutning.

Priser:

Deltagaravgift.....75 kr
Enkelrum inkl frukost, per natt.....510 kr
Dubbelrum inkl frukost, p/p och natt.....310 kr
Fredag: Buffé, lättöl/vatten, kaffe195 kr
Lördag: För- och eftermiddagskaffe,
lunch250 kr
Lördag: Supé – välkomstdrink,
tre rätters måltid med vin, kaffe.....380 kr
Söndag: Buss till och från Staberg,
entré, lättare förtäring150 kr
Pris för hela vistelsen, inkl deltagaravgift från
fredag 1/8 kl 18 till söndag 3/8 kl 14:
I dubbelrum, per person1670 kr
I enkelrum, per person2070 kr

Deltagaravgiften är till för att täcka allmänna
kostnader under mötet och behöver inte beta-
las av den som bara avser att delta i årsmötes-
förhandlingarna lördag förmiddag.

**Anmälan och bokning sker genom insättning
av aktuellt belopp på Karlfeldtsamfundets
årsmöteskonto: postgiro 1 28 78-5 före den
26 juni 2003.**

Använd bifogat inbetalningskort. Ange på blan-
ketten de evenemang du/ni önskar delta i samt
om plats önskas i enkel- eller dubbelrum. Sum-
mera och fyll i beloppet på avsedd plats. Ange
namn på anmälda personer. **Skriv tydligt!**

Efteranmälningar accepteras gärna, om rum
finns tillgängliga.

Frågor besvaras av klubbmästarna:

Gunbritt Berggren 0247-600 28, 08-663 34 31 och Bo Pellnäs 018-52 52 73

Jerk Werkmäster illustrerade Erik Axel Karlfeldts verk

LUST OCH LÅNGTAN – Erik Axel Karlfeldt i Siljansbygden, förra sommarens utställning på Kulturhuset i Leksand hade en affisch som många beundrade. Idén till den föll fram helt naturligt när vi gick igenom Jerk Werkmästers efterlämnade arkivmaterial på Dalarnas Museum i Falun. Där finns nämligen ett flertal aldrig utnyttjade illustrationsförslag till Karlfeldts verk. Med familjen Werkmästers gillande fick vi nu tillgång till ett aldrig använt förslag.

Den omsorsfullt utförda akvarellskissen klarade fint en förstoring till affisch och enbart rubriktexten byttes ut. Sirliga fantasi-blommor med rosor och tulpaner och skruvax breder behagfullt ut sig över bildrutan och famnar rubriktexten. En ram

av tre pregnanta penselstreck i mörkt blått och ytterst engelskt rött håller den litet vilt vuxna floran på plats. Det är tveklöst kurbitsens väsen och form som inspirerat, men här har den drivits fram i en modernt elegant, tidsenlig och mycket Werkmästersk tappning. Läkrare kan knappast verskonst av Karlfeldts natur överföras till bildkonst. Jag tycker mig t.o.m. kunna läsa in sjungande rytmer och rim i de tunna växtformer-na, som vajar likt vimplar för vinden. De är målade i lätta penselstråk och en asymmetrisk symmetri som håller hela bilden ut.

Skissen var egentligen ett förslag till omslag för minnesupplagan med Karlfeldts dikter som utkom 1931. Utgåvans omslag fick en slutgiltig utformning med lösa blom-

mor utspridda på tegelröd botten och titeln på en etikett. Besöken i Werkmästerarkivet gjorde att jag i arbetet med utställningens innehåll tydligare kunde se Werkmästers roll i samband med "bilden" av Karlfeldt.

Jerk Werkmäster hade tidigare anlitats för ett bokomslag till *Flora och Bellona* som utkom 1918. I ett brev skriver han själv: "År 1918, då jag studerade vid Tekn. skolan i Sthlm, blev jag av Wahlström&Widstrands förlag anmodad att rita omslaget till *Flora och Bellona* ... Dr Karlfeldt, som f.n. trycker en diktsamling på vårt förlag, har uttryckt sin önskan att om möjligt få omslaget textadt af en dalakonstnär. Jag träffade då, hösten 1918, Karlfeldt första gången." (brev till Jöran Mjöberg 1942, Werkmästerarkivet) Werkmäster ritade en vinjett med krigsgudinnan Bellona på stegrad häst mellan två blomsterstänglar. I en tidningsnotis från samma tillfälle uttrycker skalden å sin sida sin uppskattning av den unge begåvade rättvikskarlen.

Werkmäster fortsätter: "1919 fördes frågan på tal att jag skulle illustrera Dalmålningar. Några direktiv beträffande motivval gav icke Karlfeldt utan jag hade fria händer. Men under arbetets gång sände jag avtryck av mina träsnitt till K. för godkännande, liksom jag gjorde jag alternativa skisser till en del dikter." (brev till Mjöberg 1942) *Dalmålningar utlagda på rim* kom ut 1920. På tonat papper med Werkmästers pregnanta träsnitt tryckta i svart i boktryck direkt från stockholmarna. Dessa stockar, suveränt skurna i buxbom, finns fortfarande kvar. Genom Carin von Sydows försorg kunde de visas på utställningen i kulturhuset.

Boken blev som helhet ett konstverk där bild och text samverkar. En större bild som drastiskt och stiliserat anger innehållet inleder, så kommer dikten. Rubrikernas och versanfångernas röda bokstäver lyser mot det svarta. En liten vinjett avslutar. Konstnären går diktaren nära, han avläser den folkliga tonen i dikterna. Och rytmen. Men

där finns också en speciell humor och snits, som Werkmäster mycket tagit direkt från det lokala dalmåleri han hade i sin närhet. Se bilderna som illustrerar dikten "Elie himmelsfärd".

SENHÖSTEN 1927 KOM *Hösthorn*, den efterlängtdade diktsamlingen. Ärkebiskop Nathan Söderblom skriver så här träffande i ett brev till Karlfeldt: "Den dagen då Hösthorn lyste och försvann i boklådornas fönster hann jag skaffa mig ett exemplar, som jag genast slukade." (19 okt 1927, Uppsala univ.bibl.) Det var det Werkmästerska omslaget som låg där och "lyste". Om valet av trädet i brinnande höstfärger som omslagsmotiv skriver Werkmäster: "Till Hösthorn gjorde jag ett flertal förslag men Karlfeldt ratade då alla i dalstil, det blev bilden av oxeln, vårdträdet på gården i Sjugare som fick bli omslagsvinjett." (till Mjöberg 1942) Men en liten blomsterslinga får han ändå dit – under trädet.

Till Karlfeldts uppsats I Dalarna, STF:s årsskrift 1926, gjorde Werkmäster en teckning där han komponerade ihop tre kända dalakyrkor: Leksand, Mora och Rättvik. Han utförde också andra illustrationer, t.ex. till "Dryckesåret" och "Vallfärd". Det kunde bli en hel tidningssida. 1964 ritade han frimärket med Elie himmelsfärd som motiv till hundraårsminnet av skaldens födelse.

Stora salen i festvåningen på Grand Hotel i Falun gjorde Werkmäster till en Fridolins lustgård där han i al secco målade Karlfeldts Fridolinvärld i fält på väggarna. Att det blev så var Werkmästers initiativ. Så här säger han i en tidningsintervju i november 1930, när målningarna står färdiga: "Vederbörande hade visst från början tänkt sig att stora festsalen skulle få namnet Wasasalen, med skildringar från Gustaf Wasas äventyr. Men bara detta namn på en festsal fann jag trist och tungt; nej, då var det väl bättre ta fasta på ett stort och levande namn inom Dalarna, när det nu ändock finns ett!" (FLT) I de ljuvligaste scenen visar Werkmäster hur förtrogen han är med Fridolins värld där personerna kommer utför ängarna medan versraderna löper som notslingor mellan träd och blommor. Kartongerna till det stora målningens arbetet, som fanns med på utställningen, kan man annars se på Västmanlands-Dalarnation i Uppsala.

Till skaldens skrifvårstuga i Sångs formgav han 1924 en vindflöjel i järn med Bellona till häst. Den sitter idag fortfarande på taknocken mot Opplimen och svänger efter vinden. För taket därunder, inne i stugan, gjorde han ett förslag till målning, som dock aldrig kom till utförande (förslag på Sångs). 1975 kom omslaget till boken *Karlfeldts Sjugare* med jungfru Maria som motiv.

1976 fyllde Werkmäster 80 år. Dalarnas Museum hyllade honom med en retrospektiv utställning som belyste hans mångsidiga och imponerande konstnärsskap där formgivning av trycksaker bara var en del. Han var nyskapande inom många områden. Han var konstindustriell formgivare, t.ex. på Nittsjö keramikfabrik, utställningsproducent för hundratalet stora utställningar, färgsättare och inredare bl a av sjukhusrum, han var inragen i Svenska Slöjdföreningens socialestetiska program, och – inte minst – han restaurerade varsamt ett flertal kyrkor i Dalarna. En ström av teckningar

flödade ända till hans död 1978 från Målargården, hans vackra konstnärsgård vid Siljans strand i Rättvik. Allt skapat med samma rena, klara kontur och grace. Jag minns personligen flera möten med Jerk Werkmäster. Hans långa stiliga silhuett. Vid högtid klädd i rättviksdräkt. Krusiga lockar vid öronen. Fridolin, tyckte jag.

DET FINNS MÅNGA KONSTNÄRLIGA och andra paralleller att dra mellan Erik Axel Karlfeldt och Jerk Werkmäster. Främst förhållandet till traditionen, dalatraditionen, som de båda tog näring ur och förnyade. Båda var vuxna ur bonderot, i ett kulturarv av bibel, katekes och kyrkvårdar. Jerk Werkmäster – redan som gosse avtecknad av Otilia Adelborg – föddes och växte upp i Utanåker i Rättvik i Siljansbygdens kända kulturmiljö, alltså samma kulturmiljö som Karlfeldt gjorde till sin från Sångs i Leksand. Båda satte hantverket högt och använde det att nå höjder i det konstnärliga uttrycket. Båda brukar kallas "dalmålare" – i deras verk råder en likartad helgdagsstämning "där aldrig det dammar och vandras", men de uttrycker sig inom skilda konstformer. Jerk Werkmäster var bildkonstnären med det dekorativa sinnelaget. Erik Axel Karlfeldt var skalden vars hela diktartväsen och kluvenhet man får avläsa direkt i hans verk. Fjolårets utställning om Karlfeldt kallades Lust och Längtan. Det var ett medvetet valt citat ur en känd Fridolin-vers:

*Vänd dig från mig, vänd dig till mig!
Jag vill brinna, jag vill svalna.
Jag är lust och jag är längtan,
gränsbo mellan höst och vår.*

Werkmäster ritade tjugotalet nobelprisdiplom. Karlfeldt erhöll ett, men av annan hand.

MÄRIT EHN

Dikten "Du ler" och kvinnorna

I KARLFELDTBLADET 2002:2 skrev Nils-Johan Höglund en blänkare om omnämnandet av Karlfeldt i *Boken om Gerda*. I denna bok berättade jag att dikten "Du ler" skulle vara tillägnad änkefru Sigrid Gelertsen. Sedan dess har jag fått veta att flera andra anses ha varit förebild till dikten. Bland annat säger Nils-Johan Höglund med stöd av Jöran Mjöberg, Carin von Sydow och Karl-Ivar Hildeman, att "diktens förebild är den rektorsfru i Molkom med vilken den vikarierande läraren Erik Axel Karlfeldt hade ett kortvarigt förhållande."

Och jag viker mig ödmjukt. Men jag vill gärna berätta om min källa:

Boken om Gerda skildrar Gerda Östbergs f. Nilsson liv i studier och kärlek vid Uppsala universitet kring sekelskiftet 1900. Gerda blev den första gifta kvinnan som disputerade i Sverige (1903). Hon inkvartades på Storgatan 14, där även Karlfeldt var bosatt vid den tiden. Hon flyttade sedan till det Gelertsenska kvinnliga matlaget på Järnbrogatan 40, en adress där Missionskyrkan ligger idag. I detta matlag sågs ofta en del herrar, varav en var Erik Axel Karlfeldt och en annan kalmarstudenten, journalisten, tecknaren och sedermera kanslirådet Axel Lekander. Denne Lekander har

I detta hus på Järnbrogatan 40 i Uppsala fanns det Gelertsenska matlaget.

lämnat in en överdådig samling skrifter och ting till handskriftsavdelningen vid Carolina Rediviva, och det är från hans *Matlag i Uppsala vid sekelskiftet 1800/1900* som uppgiften att dikten skulle vara tillägnad matlagets föreståndarinna Sigrid Gelertsen härstammar. Efter ett citat "Oss lyfta vingar unga/ur livets kval och tunga/i våra sena år" skriver han lakoniskt "Karlfeldts dikt Du ler tillägnad fru Sigrid Gelertsen".

Uppgiften nedtecknade han den 27 april 1949 men minnet går tillbaka till sekelskiftet eller något år därefter.

LASSE ERIKSSON

Karlfeldt på bussen

Att Karlfeldt är en levande författare fick redaktionen nyligen ett bevis på från Carin von Sydow. Hon skickade en använd bussbiljett från Swebus Express, sträckan Sjötorp-Mariestad. På biljettens baksida finns tänkvärda citat som "Det sägs många kloka saker på skämt, men det är ingenting mot de dumheter som sägs på allvar" (Gahlin) och "Jag dansade en sommar, det var min enda sommar, och sen så var jag gammal, och sen så var det slut." (E A Karlfeldt)

Mannen Karlfeldt

INLEDNINGSTAL VID VINTERMÖTET 8/2

*En såningsman gick ut att så sin säd.
Då drog en pingstvind genom gårdens träd,
den första knarren skrek, och på en kvist
satt göken som en grå evangelist:
Ku ku, just nu!
Din jord skall giva sjuttio för sju.*

*Och jorden, lucker efter strida regn
och värmd av sol, tog fröet i sitt hägn,
ty hon var bogen som ett tidigt sto
och längtansfull att bära liv och gro:
Kom, himmelskorn,
Kom bjugg! Er kraft skall vara såsom torn.*

*Just denna dag stod skyn av lärkor full.
Det föll en sådd av sång i öppen mull.
Med nya tungor talte asp och al,
och mannen skred som i en banad sal,
i såningsvär,
med gärdeglindrets flammor i sitt spår.*

En såningsman gick ut att så ... Diktens utgångspunkt är en känd liknelse av Jesus som brukar kallas Fyrahanda sädesåker. Den läses av hävd på den februarisöndag som bär namnet Sexagesima, det är en text för Ordets högtid. Och Karlfeldts dikt är en dikt om Ordet, diktens ord som skänker liv och näring.

Karlfeldt använder sig av en bild från bibeln som också är en bild ur verkligheten. Såningsmän som denna gick på åkrarna långt in på 1900-talet. De flesta av oss har sett dem, en del av oss har själva varit så-

dana och ett litet fåtal är det ännu. Det är en alldeles naturlig scen, en typisk, ja, en arketyrisk scen. Så tyckte människor på bibelns tid och så tyckte man på Karlfeldts tid och så tycker vi väl än.

Men om vi tänker efter. Vad skildras i dikten – och hur? Här finns en människa som är en man, som rör sig, som är aktiv och givande. Och här finns materien, jorden, som är stilla, passiv och mottagande, en kvinna som till och med beskrivs som djurisk. Hon är ett tidigt sto, en brunstig märr. Och allt detta – har vi alltid sagt oss – är ju alldeles naturligt och arketyriskt.

ALLT OFTARE HÖRS KRITISKA röster som säger: Nej, detta är en manlig dikt, den kan inte vi kvinnor ta till oss, den ger en skev bild av relationen manligt-kvinnligt. Den konserverar ett felaktigt synsätt, den reducerar det kvinnliga till en enbart reproduktiv funktion. Låt vara att skalden själv var i god tro. Han var ju en del av en fördomsfull tid. Ja, inte bara skalden förresten. Det gäller Jesus också. I Bibel 2000 står det visserligen ännu med hans egna ord: "En man gick ut för att så." Men i ett förslag till en mer könsneutral översättning vill man ändra till det förment könsneutrala: "En bonde gick ut för att så."

Kanske ligger det något i detta, det kan hur som helst vara värt att begrunda. I Karlfeldts diktning har manligheten och det manliga en viktig roll. *Quia nominor vir*, var skaldens valspråk. "Jag nämnes man, jag är en karl, inte för inte heter jag Karlfeldt." Och i alla recensioner och i all litteraturkritik från förr i världen är detta ett återkommande tema: Karlfeldt är manlig, en riktig karl. Förr sas det alltid som högsta beröm. Numera är det ett klander. Men varken de som tycker att det manliga är bra eller de som tycker att det manliga är dåligt

brukar kunna säga vad det manliga egentligen är.

Det manliga hos Karlfeldt är alltså något som måste utredas. Och därför har vi samlats här för att höra Agneta Pleijel tala om

Karlfeldt och manligheten och låta Anders Andersson ge röst åt skaldens manliga ord, ackompanjerad av Folke Alin.

CHRISTER ÅSBERG

Agneta Pleijel talade på vintermötet om hur bilden av det manliga och det kvinnliga skiftar genom Karlfeldts diktning. Föredraget refereras nedan av Kerstin Hulter Åsberg (t.v.).

Karlfeldt och manligheten

VI ÄR MÅNGA, inte minst kvinnor, som förundrat försökt förstå innebörden i det manliga hos Karlfeldt. Både i dikten, i diktarjaget och hos Karlfeldt själv. När författaren Agneta Pleijel i sitt varmt uppskattade föredrag vid vintermötet närmar sig ämnet är det från egna livserfarenheter.

Det är 10-åringen Agnetas hänförelse över sin och mammas iscensättning av "Den misskände spelmannen": att till slut få visa sitt rätta jag. Det är också författarens erfarenhet av att hysa två själar i samma kropp: att kunna gestalta både kvinna och man.

För att förstå det manliga hos Karlfeldt måste man också förstå det kvinnliga.

Agneta Pleijel använder sig av Jungs begrepp Animus och Anima, projektioner av manligt och kvinnligt inuti en människa. Hon för oss på en vandring genom livets olika faser genom att med diktens exempel illustrera hur Karlfeldts Animus och Anima förhåller sig till varandra. Om Animus är hans manliga genius så står Anima för kvinnan, dikten och skaparkraften.

I "VÄRNATT" faller den unge skalden i diktens "varma sköte" för att "drömma i sång om henne, som med dikten delar mitt hjärtas kärlek" – en bild för hur Animus underordnar sig Anima.

forts. nästa sida

I *Vildmarks- och kärleksvisor* inleder ”Fäderna” med ett nedärvt fast manlighetsideal, ”en tanke manlig och djärv”. Animus ska styra och råda över Anima, driften, sexualiteten, känslan. Men sedan framträder mannen mer som spelman och vagabond, ”Sommarkarlen” och herden, som med många alluderings på bibelns Höga visan går i tjänst hos kvinnan, naturkraften. Genom deras förening, det heliga bröllopet, frigörs sången, dikten.

I *Fridolins visor och andra dikter* är bröllopstiden förbi. Diktarijaget ikläder sig vapenrock ”som en man bland andra män”. När Animus ska härska uppstår ensamhet, oro och – en degradering av kvinnan. Hon är varken jämlik eller gudomlig utan trollaktig och opålitlig. Här finns också en kamp mellan två manlighetsideal. I ”I älgtiden” kan vi följa splittringen mellan jägaren och spelmannen. Denna splittring fortsätter i *Fridolins lustgård och Dalmålningar på rim*. Här finns drömmen om en förening, men Animus dominerar i och med utträdet ur barndomsvärlden ”Nu är den stolta vår utsprungen, /den vår de svaga kalla höst”. Kvinnan är avindividualiserad och uppträder i flock. Promiskuiteten går i par med karlaraktighet. I ”En tillbörlig vrede” förutsätter vreden en ”uppbolstring av manlighet” med Agneta Pleijels ord, som genast går i par med nedvärderingen av kvinnan, ”kält och gnäll är kvinnfolkssed”. Karlfeldt närmar sig sekelskiftets kvinnoförakt, misogynin. Nu har Animus i det närmaste krossat Anima.

I *FLORA OCH POMONA* är relationen till det kvinnliga ambivalent. Där är en vacker hyllning till modersgestalten i ”Det förgångna”, det vackra porträttet av Hedvig

Charlotta Nordenflycht och samtidigt drivs klyftan mellan manlighet/gudomlighet och kvinnlighet/djävulskap till sin spets i ”Häxorerna”. Mannen skuldbelägger kvinnan för allt som han inte vill se hos sig själv. Här gör Agneta Pleijel en utveckling till arkeologen och psykologen Erich Neumann, som beskrev hur västerlandets snabba utveckling av tekniken/det manliga hade skett till priset av ett förlorat samband med naturen/det kvinnliga. Det begynnande 1900-talet visade många tecken på hur Animus trängde bort Anima.

MEDAN MÅNGA författare fastnade i misogynin mognade Karlfeldt, och Agneta Pleijel ser en vändpunkt i *Flora och Bellona*. Där finns en enkel harmoni mellan manligt och kvinnligt, som förenas till en dialog med referenser till Höga visan. Vändpunkten kan härledas till den livshotande sjukdom som drabbade Karlfeldt 1913, då Gerda fanns med i sjukrummet. I slutraderna av dikten ”Sjukdom” ser vi en ny definition av ”manlighet”: ”men ett står kvar, för n en man är färdig: /att skapa lycka ur vad han brutit.”

I *Hösthorn* talar den mogna mannen. Kvinnan är inte bara musa och älskarinna, hon är en själens inre syster. I ”Vallfärd” beskriver han med särskild inlevelse kvinnornas lott genom historien.

Med välvalda exempel har Agneta Pleijel i sin lysande föreläsning fört oss genom Erik Axel Karlfeldts diktargärning. Hon har visat hur han lyckas föra sitt författarskap till en mognad, som förutsätter närhet och samarbete mellan Animus och Anima, mellan det manliga och det kvinnliga i oss alla.

KERSTIN HULTER ÅSBERG

Karlfeldt och kvinnosaken

UNDER ETT HALVÅR, från oktober 1895 till och med april 1896, arbetade Karlfeldt som lärare vid Molkoms folkhögskola i Värmland. Hans upplevelser där skulle sätta spår i hans diktning. Karl-Ivar Hildeman har i sin bok *En löskekarl* skrivit om Molkomtiden, som inspirerade Karlfeldt till dikterna ”Irina” och ”Du ler”, som står att läsa i *Fridolins visor* (1898).

Vid Molkoms folkhögskolas nordiska fest 8 mars 1896 höll Karlfeldt, ännu inte fyllda 32 år, ett minnestal över tolv personer, som avlidit under de tolv senaste månaderna. Det är hans första högtidstal. Det skulle bli många under de kommande åren. I *Personhistorisk tidskrift* 1996 har Åke Lilliestam skrivit om E. A. Karlfeldt som minnestecknare och låter efter den artikeln Karlfeldts Molkomtal för första gången komma i tryck. I Karlfeldts ganska långa inledning, som vi idag kan uppleva som gammaldags högrävande, lägger jag särskilt märke till ett par meningar ”På alla vägar och stigar rider döden fram. Han susar fram som stormen, han har brådtom, ty hans skördefält är stort.” Det är tankar, som skulle följa honom och som 1929 skulle återkomma i dikten ”Snabbt jagar stormen våra år ...”

Bland de tolv personer, som Karlfeldt paterar, vill jag nämna en, Sofie Adlersparre (1823-1895). Jag vill göra det därför att jag inte kan påminna mig att jag någon annanstans i litteraturen om Karlfeldt har läst om hans åsikter om den svenska kvinnörelsen. Lilliestam skriver: ”Karlfeldt visar sig ha en klar blick för Adlersparres betydelse för den framväxande kvinnoemancipationen som har all hans sympati.”

SINA ORD OM ADLERSPARRE inleder Karlfeldt med att citera Esselde, som var hennes författarnamn, ett citat, som talar om Essel-

des önskan och vilja att kvinnan skulle ta steget ut i arbetslivet utan att därför svika hemmet. Hon ville att kvinnan skulle ”slå en bro mellan familjens och samhällets intressen”.

Så berättar han om hur Esselde i *Tidskrift för hemmet* och i *Dagny* för Fredrika Bremers idéer vidare – strid mot lagstiftningen, rätt till vidgad verksamhet, självständighet. Jag anar hans beundran för Esselde som den praktiska reformatorn, då han beskriver hur hon var med och stiftade den svenska grenen av ”Röda korset”, medverkade till inrättande av ”Stockholms läsesalong” samt vid stiftandet av föreningen ”Handarbetets vänner.” Han avslutade med att säga ”Hennes förnämsta skapelse torde vara det 1884 bildade Fr. Bremerförbundet ... – En levnadsteckning över Fr. Bremer var det sista arbete, hvarmed Esselde sysslade och vid sidan av denna berömda föregångarinna skall hon nog själv ihågkommas som en banbrytande förkämpe för kvinnosaken i vårt land.”

Karlfeldt både förstod och beundrade de kvinnor som kämpade för sin frigörelse och sina rättigheter.

CARIN VON SYDOW

Apropå Mannen Karlfeldt

Mötte man honom ute i levande livet och hade man lyckan att vara hans vän, minns man också det karlavulna som det utmärkande draget i hans väsen. Det var en mans hand man tog när man tog hans – en hand som aldrig svek. Och denna manlighet präglar också hans diktning. Han kunde som skald vara vek som ingen, men t.o.m. när orden skälvde märkte man under dem det manliga hjärtat som slog. Därför blev han Fridolin.

Daniel Fallström, 1931

Karlfeldt som idol

I SINA MEMOARER *Min långa väg till Salamanca, en läkares liv*, utgiven 1957, återger Folke Henschen några minnesbilder av Karlfeldt.

Folke Henschen (1881-1977) var son till den frejdade hjärnforskaren S. E. Henschen, som 1923 med sonen Folke i sällskap kallades till Lenins dödsbädd. Folke Henschens barndom och skoltid förflöt i Uppsala. Han studerade medicin i Stockholm och Uppsala. 1920 blev han professor i patologisk anatomi vid Karolinska institutet.

Karlfeldt var den unge Folke Henschens stora poetiska upplevelse, hans mor var betagen i *Fridolins visor* och *Fridolins lustgård*, som hon läste högt för familjen. Så kom *Flora och Pomona* 1906 och Folke återupplever sin studenttids svärmiska cykelturer i Bergslagen. Han sjunger Sång efter skördeanden, Månhyrn, Hembygdens hundra, Längtan heter min arvedel, Maj i Munga, Böljebyvals och Löskekarlarernas sång i Peterson-Bergers tonsättningar.

Under studietiden möter Henschen ofta Karlfeldt i hörnet av Karlavägen och Sturegatan. Han planerar ett "attentat" i form av en vördnadsfull knäböjning, som dock ej blir av. En gång iakttar han skalden vid gamla Slussen, långsamt gående med en hemlighetsfull, inspirerad blick ned i slussgraven och utåt Saltsjön. Henschen frestas gå fram till honom och säga:

*Men landar jag vid Pekings tull,
vid Stockholms lugna sluss,
då kräver jag för hälsans skull
ett hjärta och en buss.*

Ur "Sång med positiv"

Långt senare kom Henschen av en tillfällighet att bli ägare till ett Karlfeldtporträtt av JAG Acke. En vagabondisk man erbjuder honom ett porträtt av den unge Karl-

För den unge Folke Henschen var Karlfeldt den stora poetiska upplevelsen.

feldt i bästa humör, med spjuvern i ögat – sannolikt en förstudie till porträttet hos Bonniers. Henschen köper det för begärda 600 kronor.

1921 FICK ANATOLE FRANCE det litterära Nobelpriset. Vid prisutdelningen talade Karlfeldt – "hur skönt var det ej att höra hans sjungande dalafranska när han apostroferade Anatol Frangs utan ringaste försök till fint franskt uttal" skriver Henschen. 1928 talade Folke Henschen i sin tur till pristagaren i fysiologi eller medicin Charles Nicolle (fläckfeberns besegrare). Vid kungamiddagen dagen därpå kommer Karlfeldt fram och säger på sin rättframma dalska. "Det var en utmärkt föreläsning professorn höll", varvid Henschen svarar "det gläder mig mycket att dr Karlfeldt tycker det, men var det ej för mycket om löss". Härefter utspinner sig ett samtal herrarna emellan om löss! Efteråt känner sig Henschen lycklig över detta samtal med sin ungdoms poetiska idol.

NILS-JOHAN HÖGLUND

Karlfeldts röst

VID KARLFELDTSYMPOSIET i Leksand 2002 spelade Bengt-Emil Johnson upp Karlfeldts inläsning av "Träslottet". Skaldens döttrar fick tårar i ögonen och Anna Karlfeldt-Larsson berättade att när Karlfeldt kom hem från inspelningen sa han till Gerda: "Vet du att i själva verket har man inte hört sin egen röst."

Vi kan tacka några förutseende personer för att de spelade in Karlfeldt och Heidenstam sommaren 1930. Inspelningarna säger en del om hur Karlfeldt ville ha sina dikter lästa. Han läser påfallande taktfast och med tydligt uttal. För många år sedan hade jag den romantiska idén att den näst sista strofen i "Höstpsalm" skulle kunna förstås på två olika sätt:

*blott då och då du bär min själ ett bud,
min vän i vind och skymning och min Gud.*

Med modernt uttal finns en alternativ tolkning:
min vän i vind och skymning. Å min Gud!

Denna teori vederlades lyckligtvis av Karlfeldts uppläsning, där man hör ett tydligt "k" i ordet "och". Bengt-Emil Johnson betonade att vokalklangen varierar i Karlfeldts uppläsning, i synnerhet i de dalska u-ljuden i "Sub luna". Ett gammalmodigt uttal är ibland nödvändigt, om versen ska få sin rätta klang, t.ex. i-ljud i "mig", "dig" och "sig". Rimmet talar ibland om hur det ska låta, som i "Fridolins dårskap".

*Ack, på de unga narrars stig,
där vällukt svävar fin,
att jag ännu skall möta dig,
du gamle Fridolin!*

I andra fall måste man själv uppfatta att ett långt i-ljud ger en annan effekt än ett

modernt "dej". Slutstrofen i "Nu öppnar nattglim sin krona" kräver uttalet "dig".

*På höslåden lägret jag reder
av jungfru Marie halm.
Där vill jag hos dig sjunka neder
i hässjornas ångande kvalm*

Någon gång röjer inspelningen Karlfeldts innersta tankar. Många har nog hajat till inför slutstrofen i den andra dikten i "Träslottet".

*Lustigt jag red som till sommarfest
genom gökskog och näktergalsland.
Det är den diktens flygande häst
som bär mig ännu ibland.*

Språket har sin egen logik och "näktergalsland" låter märkligt. Faktum är att Karlfeldt själv läser "näktergalslund" på skivan. Tio år senare rättade han sig vid Färjestaden och frågade: "Är näktergalen kommen i lund?".

LARS FALK

Musikkafé med Karlfeldt som tema

Söndagen den 23 november inbjuder Uppsala dragspelsklubb Uppdraget och Karlfeldtsamfundet till musikkafé på temat Erik Axel Karlfeldt. Det blir dragspelsmusik, allsång, solosång av Johanna Blank samt kommentarer av Christer Åsberg. Evenemanget äger rum i Heidenstamsskolans matsal kl. 15-17.

Forsells favoriter

Lars Forssell intervjuades i Dagens Nyheter inför sin 75-årsdag den 14/1 om bl.a. egna favoritdiktare. "Heidenstam är min hemliga kärlek! Ekelöf, Karlfeldt och Ferlin. Och Cornelis Vreeswijk."

Sommaren på Sångs

KARLFELDTGÅRDEN

SÅNGS I SJUGÅRE

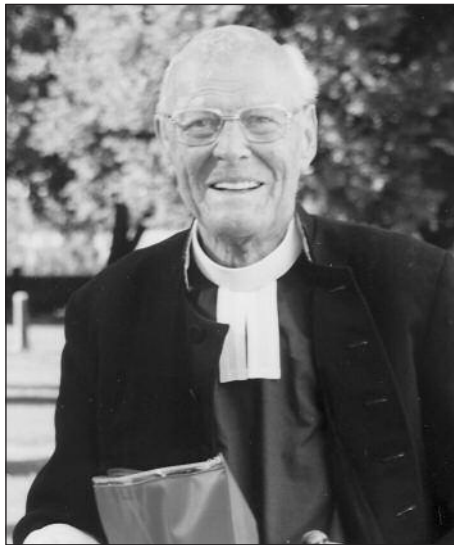
*Vi träffas nästa år,
om Gud ger oss än en vår.*

Slutorden ur dikten "Humlor" har under åren blivit min återkommande avskedshälsning på Sångs. Vännen Glen Åkerlund har år efter år nickat instämmande till svar. Till sammans med hustru Ingrid har Glen under många decennier sökt att ta vara på de möjligheter som givits att besöka Sångs. Han var så hjärtans glad i Sångs och har gett oss så många vackra minnen.

Tidigt i livet kom han att beröras av Karlfeldts diktning. Vi hade just avslutat årsmötet i Avesta sommaren 1993 när vi kom att samtala med varandra om detta. Efter att ha lyckönskat honom till de 85 åren, som han firade just den här dagen, bad jag honom berätta hur Karlfeldt kom att bli skalden framför alla andra – och Glen han kunde berätta!

De var fyra teologistuderande ynglingar i Uppsala, som dagligen delade matlag. De hade nu bestämt att gemensamt inhandla Karlfeldts *Hösthorn*, som den här dagen lagts ut på bokhandelsdiskarna. "Vi skickade Erik Hjalmar (Linder) att köa utanför Lundequistiska. Han lyckades och kom tillbaka med ett exemplar. Vi satt uppe hela natten och läste, diskuterade och läste. Den natten mötte jag Karlfeldt och han har aldrig lämnat mig. Det var på hösten 1927, jag var 19 år!" Långt senare kom Glen att dekorera hemmet i Rättvik med dessa rader ur "Höstpsalm", som också blev hans.

*I aftonlandet är min ro belägen,
mitt Emaus bland kullarna vid vägen.*

Glen Åkerlund

Efter en konsert för några år sedan, denna gång med en tusenhövdad och sjungande publik, kommer Glen emot mig med stora famnen öppen och utbrister. "Fattar vi vad vi varit med om allihopa? En enda härlig gudstjänst!"

I Guds tjänst levde Glen ett långt liv till välsignelse för många. Vi som fick del av hans glädje, omsorg och trosvisshet i ett möte eller, som ofta, i ett brev gick glada och styrkta vidare. Med stor tacksamhet minns vi vår trofaste vän.

Gud gav oss än en vår och vi planerar för ännu en sommar på gården i Sjugare.

SÅNGSDAGEN

Lördag den 24 maj kl 14.00

Vi välkomnar till ett möte mellan samfundet/Sångs och skolan. Skalden själv såg gärna att de unga besökte Sångs, ett pund att förvalta. Vi har bjudit in lärare och vill

med dem diskutera hur samfundet bäst skall stödja och inspirera till ökad kunskap om länets egen skald och nobelpristagare? Medlemmar ur styrelsen medverkar och sångerskan och flöjtisten Maria Kristensson ger studenten en musikalisk inramning. Ta med din kaffekorg.

MUSIK VID SILJAN

Onsdag den 2 juli och söndag den 6 juli kl 14.00

*Höga visor jag saligt gnolar,
konung Salomo sjöng som jag.*

"Kärlekens visa – en Hög visa" är rubriken på onsdagens program. I Salomos Höga visa fann Fröding, Karlfeldt och många andra sitt bildspråk och vi skall följa kärleksvisan genom sekler och skiftande tonarter. Sångerskan Sofia Sandén, Jens Engelbrecht och Dan Sjöberg med gitarr och fiol medverkar tillika med Siljansnäs vokalensemble – och vi i publiken får också sjunga! Recitation och programledning av undertecknad.

"Jag är lust och jag är längtan" vill sångerskan Lill Lindfors kalla sitt program som bygger på Erik Axel Karlfeldts texter. Lill har funnit att blodets tyngsta berusning och själens skiraste himmelslängtan ständigt återkom i hans dikt, som Anders Österling formulerade sig, men också att dikten rymmer mycken humor och självironi. Det blir sång och recitation, "det blir nog lite anorlunda – på mitt sätt" deklarerade hon, när vi satt tillsammans över skaldens samlade dikter. Det är just det vi önskar och förväntar oss av Lill Lindfors, en av våra mest uppskattade artister idag. Anders Ek Dahl, piano (kanske också dragspel), och Johan Granström, basist, gör som ofta henne sällskap på scenen. I väntan på konserten – lyssna gärna på hennes insjuning av Höga visan med musik av Ketil Bjørnstad.

*Stig, vårens sol, du ljumma,
och skin på humlornas bon.
Flyg ut ur kamrar skumma
mina präktiga tjänstehjon,
till er sköna profession.*

Vi på gården känner oss nu som humlor utflugna ur kamrarna till tjänst i vår sköna profession. Skalden uppmanar oss att svärma och njuta. Det vill vi göra och gör det gärna tillsammans med alla som vill besöka Sångs.

Välkomna!

I Vårfrudagstid
GUNBRITT BERGGREN

Karlfeldtträffar i väster

I förra numret av Karlfeldtbladet berättade vår ordförande om ett lyckat möte för Karlfeldtvänner i väster i anslutning till bokmässan. Ett nytt möte ordnades i mars detta år. Det fåtal som hade möjlighet komma fick tillfälle att lyssna till och samtala med Lars-Erik Linnarsson, vår förrförra ordförande, som ägnat den slaskiga vårvinterdagen åt att resa från Falköping till Göteborg för att träffa Karlfeldtmedlemmarna där. Ragnar Löwenmark och Mikael Rasmusson ledde musicerandet och jämförelser gjordes mellan olika tonsättningar av Karlfeldtdikter.

Ragnar Löwenmark och Mikael Rasmusson inbjuder nu Karlfeldtsamfundets medlemmar och andra intresserade i väster till ett nytt möte i anslutning till Bok- och Biblioteksmässan, **lördagen den 27 september kl. 19.00**, i S:t Jakobs församlingsshem, Parkgatan 4, Göteborg. Anmälan görs senast ett par dagar före mötet till telefon 031-19 91 29 (telesvar) eller i Karlfeldtmontern på mässan. För programmet efterlysas bidrag till studium av tonsättningar av Karlfeldts poesi.

Knyppling, dräktparad och Selma Lagerlöf i Folkare

*Jag går mellan lärkors nästen,
jag följer din ström, som i saktmod och ro
går fram mellan klippornas fästen
och sandiga brinkar, där svalorna bo.
Frid hägnar de vänliga Dalar,
men stenen står hög vid Brunnbäcks älv
och stolt i sin stumhet talar
om kraft, som i trångmål vet hjälpa sig själv.
Ur Uppbrott*

VÅREN ÄR HÄR och i skrivande stund har vi mötts i vår intressanta studiecirkel Karlfeldt och bibeln. Med stor energi leder Barbro Wahlberg cirkeln, och till grund ligger en kunskapsrik studievägledning av Ingerd Fries.

Temat för Karlfeldtforeningens årsmöte är just Karlfeldt och bibeln. Vi har glädjen att höra Karlfeldtsamfundets ordförande Christer Åsberg tala över ämnet i anslutning till 300-års minnet av Karl XII:s bibel. Vid flygeln finns Eva Engdahl med egna kompositioner till Karlfeldts dikter.

Med våren kommer både knopnings-tider och den spirande glädje som alltid är förknippad med förberedelserna inför sommaren på Karlfeldtsgården i Karlbo. Som alla Karlfeldtvänner vet är gården numera i Avesta kommuns ägo, och i samverkan med Kultur Avesta kommer en rad kulturföreningar och studieförbund att varje sommarlördag bjuda kulturprogram i den gröna trädgården.

7 juni: Kören Triangeln

Premiären hålls på pingstaftonen, lördag 7 juni, med sång av kören Triangeln och med ABF som värd.

8 juni: Fridolins lustgård

På pingstdagen, söndag 8 juni, står Karlfeldtforeningen i tur att arrangera vid Karlfeldtsgården i Karlbo. Ragnar Löwenmark från Göteborg, entusiastisk medlem i Karlfeldtsamfundet och till professionen arkitekt, kommer att i lätt dramatiserad form ge röst åt Karlfeldts diktargestalt Fridolin. Programmet heter Fridolins gästbud och rymmer både diktläsning och sång. För ackompanjemang svarar Björn Abrahamsson.

14 juni: Knyppeldag med dräktparad

En vecka senare, lördag 14 juni, blir gården forum för fler än hundra knypplare och knypplerskor från hela Norden. På gårdstun, i salar och trädgård kommer knyppelpinnars musik att ljuda, och kunniga konsthantverkare presenterar spetsars tradition och historia. Här finns ett band till kvinnors handarbete, som – troligen med grövre trådar – var ett naturligt inslag i Karlfeldts barndom. Dagen bjuder även dräktparad med folkdräkter, medverkan från Högbo textilmuseum och en utställning med verk av Birgitta Hulterström, Göteborg. Knyppeldagen är öppen för alla intresserade och arrangeras av Avesta knyppelgille och Studieförbundet Vuxenskolan.

Midsommardagen 21 juni

På midsommardagen, den 21 juni, bjuder Karlfeldtforeningen till gårdsmusik på tunet. En förgrundsgestalt inom vår samtids nyckelharpsbygge och spel i Dalarna, Georg Haglund från Grytnäs, medverkar tillsammans med fler spelmän.

20 juli: Karlfeldtsdagen

Karlfeldtsdagen, skaldens födelsedag den 20 juli, firas traditionsenligt som stor kulturdag. "Mandelblom och nyponblom i den unge Karlfeldts liv och dikt" är rubrik för Gunbritt Berggrens och Nygårds Kersti Bonds medverkan. Folkmusik framförs av rosade Avesta spelmanslag och Avesta kommuns stora kulturpris, Årets Fridolin, delas ut.

Övriga sommarlördagar svarar bland andra Dalarnas författarförbund, studieförbundet NBV, Sensus och Studieförbundet för programmen.

Finalprogrammet lördag 16 augusti hålls med Karlfeldtforeningen och teaterföreningen som värdar. Med skådespelerskan Héléne Ohlsson, Stockholm, som gäst riktar vi uppmärksamhet på Selma Lagerlöf och hennes berättelser En fäbodsägen, Doverhäxan och Spökhanden. Héléne svarar själv för iscensättning och gestaltning. Västanå teater i Värmland har varit hennes regiöga.

KARLFELDTSGÅRDEN I KARLBO välkomnar i sommar genom nytt värdpar, Maria och Thomas Ivarsson från södra Folkärna. De är unga och förväntansfulla och ser fram emot att ta mot många gäster, både enskilda besökare och grupper som kommer resande från föreningar och andra sällskap. Maria och Thomas svarar för både servering och arrangemang för förbokade grupper. Carina Bergström, tidigare värdinna i sju år, arbetar nu som församlingspedagog i Svenska kyrkan i Grytnäs.

I det röda sommarhuset kommer bygdens slöjdare att visa sitt arbete och sina alster. Den sommarlånga kulturhistoriska utställningen, som Anna Kristina Andersson och Marita Bernholz sammanställer, har i år temat Gröt, ägg och jordgubbar.

Varmt välkomna till Folkarebygd och byn vid flod och mo!

ANN-MARIE PERERS

Karlfeldtforeningens ordförande

Karlfeldt i debatten

Om Post- och Inrikes tidningar försvinner, äventyras Svenska Akademiens oberoende och de ekonomiska förutsättningarna att fortsätta utgivningen av ordboken (SAOB) försämras, skriver Horace Engdahl, Svenska Akademiens ständige sekreterare i en debattartikel i Dagens Nyheter den 7 april 2003.

Men intet nytt under solen. 1922 skriver den dåvarande ständige sekreteraren Erik Axel Karlfeldt till justitieministern att kungörelserätten är traditionellt förknippad med förpliktelsen att utge ordboken och att denna uppfattas som en ekonomisk garanti från statsmaktens sida. Engdahl citerar Karlfeldt: "Att Akademien vågat sig på ett dylikt företag, har skett i förlitande på det privilegium, Akademien innehade."

OD sjunger Karlfeldt

Vid serenadkonserten den 3 juni i Uppsala Universitets aula framför det 150-årsjubilerande Sångsällskapet Orphei Drängar (OD) bl.a. ett beställningsverk av Lars-Erik Rosell till texter av Erik Axel Karlfeldt. Lars-Erik Rosell är professor i komposition m.m. vid Musikhögskolan i Stockholm. Verket är beställt av Körcentrum vid Uppsala universitet. Ett seminarium med tonsättaren arrangeras i anslutning till konserten, som dirigeras av Robert Sund.

Verksamhetsberättelse 2002

ANTALET MEDLEMMAR i Karlfeldtsamfundet var vid årsskiftet 977, varav 170 familjemedlemmar, vilket innebär en ökning med 45 personer jämfört med föregående år.

Styrelsen: Styrelsen har under året haft följande sammansättning.

Ordförande: Christer Åsberg

Vice ordförande: Hans Landberg

Sekreterare: Lars Falk

Kassaförvaltare: Gunnar Lundh

Klubbmästare: Gunbritt Berggren

Klubbmästare: Bo Pellnäs efterträdde vid årsmötet Arne Eriksson

Övriga ledamöter: Anders Burius, Eva-Britta Ståhl, Carin von Sydow, Barbro Wahlberg

Vid årsmötet i Karlstad omvaldes Christer Åsberg som ordförande på ett år. Arne Eriksson lämnade styrelsen efter elva år som ledamot och sju år som klubbmästare. Han ersattes av Bo Pellnäs, som valdes på två år, liksom de fyra ledamöter som accepterats omval: Lars Falk, Uppsala, Anders Burius, Uppsala, Hans Landberg, Stockholm och Barbro Wahlberg, Avesta.

Sammanträden: Styrelsen har under året hållit fem protokollförda sammanträden. Arbetsutskottet, som består av ordföranden, sekreteraren, kassaförvaltaren och särskilt kallade ledamöter, har sammanträtt tre gånger.

Revisor: Vid årsmötet omvaldes auktoriserad revisor Ulf Hedefalk, Öhrlings PriceWaterhouseCoopers, Uppsala, och Lars-Göran Annerbo, Falun. Till suppleanter omvaldes Heléne Ragnarsson, Öhrlings PriceWaterhouseCoopers, och Hans Alsén, båda Uppsala.

Valberedningen består sedan årsmötet av

Gunnar Norling, Johanneshov (omvald till årsmötet 2005), Margareta Barkevall-Lindborg, Rättvik (vald till årsmötet 2003) och Gram Svärdström (vald till årsmötet 2004). Gunnar Norling är sammankallande.

Skriftkommittén består som tidigare av Anders Burius (sammankallande), Sven Björkman, Hans Landberg, Jöran Mjöberg och Christer Åsberg.

Medlemsavgiften fastställdes vid årsmötet till 150 kr och 75 kr för familjemedlem.

Ekonomi: Samfundets ekonomi har, liksom det föregående året, påverkats negativt av börsutvecklingen. Värdepappersinnehavet har sjunkit i värde och möjligheterna att förstärka verksamhetens resultat genom realisationsvinster har varit begränsade. Vid årets utgång översteg det bokförda värdet på samfundets värdepapper marknadsvärdet med 1.124.654 kronor. I bokslutet balanseras underskottet genom att värdepappersreserven bland kortfristiga skulder utökats till motsvarande belopp genom överföring från eget kapital och långfristiga skulder.

Ekonomisk administration: Samfundets räkenskaper och medlemsregister administreras av Thorbjörn Högberg, Stockholm, under överinseende av kassaförvaltaren.

Medlemsboken: I anslutning till öppnandet av Karlfeldtutställningen i Leksand utkom i maj 2002 årsboken, *Kring Siljan och*

Sångs – Erik Axel Karlfeldt och Leksandsbygden. Boken är nummer 34 i Karlfeldtsamfundets skriftserie.

Broschyr: En ny informationsbroschyr för Karlfeldtsamfundet har tagits fram och tryckts i 5 000 exemplar.

Karlfeldtbladet: Samfundets medlemsblad, Karlfeldtbladet, har under året utkommit med två nummer på 28 sidor. I redaktionskommittén ingår Lars Falk, Christer Åsberg och Cari Hildebrand. Redaktör är sedan hösten 2002 Margareta Höglund, Uppsala.

Hemsida: Planering och förarbeten till Karlfeldtsamfundets hemsida har under året utförts av Hans Barenthein

Vintermöte: Vintermötet hölls lördagen den 26 januari på Nybrokajen 11 inför 185 personer. Johan Stenström och Catharina Grünbaum talade om den nya utgåvan av Karlfeldts dikter och trubaduren Jan-Olof Anderssons underhåll med sång och gitarrspel.

Årsmöte: Sommar- och årsmötet hölls på Hotell Gustaf Fröding i Karlstad den 2-4 augusti i arrangemang av klubbmästarna Gunbritt Berggren och Arne Eriksson. Över 140 personer deltog. På fredagen talade Jöran Mjöberg om "Lantliga profiler hos Fröding och Karlfeldt". Föredraget beledsagades av diktläsning av Hans Barenthein (Karlfeldt) och Bo Pellnäs (Fröding). Efter årsmötesförhandlingarna framförde Barbro Järliden och Kjell Fredriksson en dialog om "Skalden och sköterskan". Lars Falk föreläste om "Vänskapen mellan Fröding och Karlfeldt" och förre landshövdingen Ingemar Eliasson talade om "Alla tiders Geijer". Trubaduren Jan-Olof Andersson underhöll på hotellet och vid söndagsutflykten till Alsters herrgård, där Barbro Järliden var ciceron.

Karlfeldtmedaljen: Under årsmötet tilldelades Arne Eriksson och Lars von Sydow Karlfeldtmedaljen för mångårig verksamhet i Karlfeldtsamfundet.

Övrig verksamhet: Karlfeldtsamfundet bidrog aktivt till utställningen "Lust och längtan - Erik Axel Karlfeldt i Siljansbygden" som under sommaren visades i Leksands kulturhus. Samfundet stödde också ekonomiskt det innehållsrika symposium som avslutade utställningen och där flera representanter för styrelsen deltog. Karlfeldtsamfundet deltog i september i Bokmässan i Göteborg. Där och på andra håll har ledamöter av styrelsen hållit föredrag om Karlfeldt och hans diktning.

Sånggården i Sjugare har varit öppen från maj till september. De omkring 4 000 besökarna har erbjudits kvalificerad guidning i trädgården och det bevarade arbetsrummet. Bildspelet om Karlfeldt visas kontinuerligt och samfundets böcker säljs. Sångsdagen var i år förlagd till Eriksdagen den 18 maj och Karlfeldtprogram genomfördes i juli i samarbete med Musik vid Siljan. Genom denna verksamhet har Sånggården utvecklats till Karlfeldtsamfundets främsta kontaktyta med allmänheten.

Det traditionsenliga och välbesökta firandet av Karlfeldts födelsedag i Karlbo den 20 juli, som arrangeras av Karlfeldtföreningen i Folkare och Avesta kommun, bidrog ytterligare till att ge kulturturisterna i Dalarna goda möjligheter att möta Erik Axel Karlfeldt.

Styrelsen ber att få uttala sitt tack till dem som under året bidragit med stöd och intresse för Karlfeldtsamfundets verksamhet. För ekonomisk redovisning hänvisas till det följande bokslutet.

STYRELSEN

Balansräkning

	Not	2002	2001
TILLGÅNGAR			
Omsättningstillgångar			
Kassa , bank och postgiro		509 204	233 585
Interimsfordringar		31 467	31 467
Varulager	1	3 000	13 436
Summa omsättningstillgångar		543 671	278 488
Anläggningstillgångar			
Aktier	2	2 474 952	2 886 315
Obligationer	3	1 881 495	1 881 495
Övriga anläggningstillgångar	4	500	500
Summa anläggningstillgångar		4 356 947	4 768 310
Summa tillgångar		4 900 618	5 046 798
SKULDER OCH EGET KAPITAL			
Kortfristiga skulder			
Leverantörskulder		31 992	26 087
Interimsskulder		83 822	35 793
Övriga	5	1 124 654	630 190
Summa kortfristiga skulder		1 240 468	692 070
Långfristiga skulder			
Karlfeldt-fonden	6	2 053 814	2 053 814
Värderegleringsfond för värdepapper		0	69 810
Summa långfristiga skulder		2 053 814	2 123 624
Eget kapital			
Eget kapital		2 231 104	2 227 692
Överfört till kortfristiga skulder		-424 654	0
Årets resultat		-200 114	3 412
Summa eget kapital		1 606 336	2 231 104
Summa skulder och eget kapital		4 900 618	5 046 798
Ansvarsförbindelser		Inga	Inga

Bokslutskommentarer

Not 1

Varulager

Boklagret är värderat 2002 till 3 kronor per bok.

Lagret av CD-skivor är värderade till 27 kronor per styck.

Not 2

Aktier och andelar

Kkr	2002		2001	
	Bokfört värde	Markn. värde	Bokfört värde	Markn. värde
Aktier	2 475	1 397	2 886	2 294

Not 3

Obligationer

Kkr	Nom	2002		Nom	2001	
		Bokfört värde	Markn. värde		Bokfört värde	Markn. värde
Obligationer	1800	1 881	1 835	1800	1 881	1 843

Not 4

Övriga anläggningstillgångar

Kartotek till den boksamling som funnits på Sånggården har, jämte en samling tidningsurklipp, donerats till Kungliga Biblioteket i Stockholm. Av övriga anläggningstillgångar återstår därefter ett antal minnesföremål.

Not 5

Övriga kortfristiga skulder

Skulden utgör skillnaden mellan värdepapprens bokförda värde och marknadsvärdet.

Not 6

Karlfeldt-fonden

Fonden består dels av en 1987 erhållen donation av Gull Holsti Versteeg på 2.000 kkr och dels av överskjutande medlemsinsatser.

Stockholm 2003-01-26

Christer Åsberg *Hans Barenthein* *Gunbritt Berggren* *Anders Burius*
Ordförande

Lars Falk *Hans Landberg* *Gunnar Lundh* *Bo Pellnäs*

Eva-Britta Ståhl *Carin von Sydow* *Barbro Wahlberg*

Vår revisionsberättelse har avgivits 2003-04-14

Ulf Hedefalk *Lars Göran Annerbo*
Auktoriserad revisor

Resultaträkning

	2002	2001
RÖRELSENS INTÅKTER		
Medlemsavgifter	130 575	127 875
Årsmötesintäkter	189 700	221 770
Vintermötesintäkter	7 000	8 700
Försäljning av böcker, videoband och CD-skivor	52 155	18 910
Lagerändring	0	1 358
Övriga intäkter	611	75
Summa intäkter	380 041	378 688
RÖRELSENS KOSTNADER		
Kostnader för årets bok	-156 453	-67 051
Kostnader för övriga böcker	0	-244
Kostn för skriftkommittén	0	-4 789
Karlfeldt-bladet	-61 899	-63 137
Lagerändring	-10 436	0
Årsmöteskostnader	-229 259	-306 257
Vintermöteskostnader	-7 842	-11 694
Övriga mötens kostnader	0	-240
Sammanträdeskostnader	-11 308	-14 865
Kontorsmaterial och trycksaker	-929	-1 097
Bokförings-, medlemsreg.- och konsultationskostn.	-49 095	-48 140
Revisionskostnader	-8 100	-7 825
Telefon, porto och frakt	-7 669	-5 723
Gåvor och uppvaktningar	-284	-4 460
Stipendier	-5 000	-35 169
Reklam och PR	-33 960	0
Medlemsavgift i DELS	-500	-500
Övriga kostnader	0	0
Summa rörelsekostnader	-582 734	-571 191
FINANSIELLA INTÅKTER		
Realisationsvinst på förs. av värdepapper	43 269	863 382
Utdelning på aktier	39 329	45 304
Räntor	114 486	112 628
Summa finansiella intäkter	197 084	1 021 314
FINANSIELLA KOSTNADER		
Realisationsförlust på förs. av värdepapper	-193 065	-822 959
Depåavgift och övriga kostnader	-1 440	-2 440
Summa finansiella kostnader	-194 505	-825 399
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	-200 114	3 412
Redovisat resultat	-200 114	3 412

Bilder från vintermötet foto: Lars Falk & Agneta Kumlin

Karin Johannisson, Allan Gut och Catharina Grünbaum

Ann-Marie Barenthein, Bo Berggren och Ulla Barenthein-Karlfeldt

Anders Andersson framförde tonsatta Karlfeldtdikter

Anna Karlfeldt, Margareta Höglund och Lars Falk

Kerstin Hjelmstedt och Ingrid Elsmark

Görel Hildeman

Hans Alsén, Ebba Nordström, Maria Klockhoff och Ola Carlsson

Britta Rodén, ny medlem i Karlfeldtsamfundet

Karlfeldtsamfundet

KARLFELDTSAMFUNDET bildades 1966. Dess syfte är att stimulera intresset för Erik Axel Karlfeldts diktning och bidra till ökad kunskap om hans verk och liv. Samfundet har ca 1 000 medlemmar och håller varje år ett sommarmöte (årsmöte) och ett vintermöte. Samfundet ger ut en årsskrift och ett medlemsblad.

Kontaktperson: Carin von Sydow
Box 2077
191 02 SOLLENTUNA
Tel. 08-35 61 91

Medlemsavgiften på 150 kr/år (familjemedlem 75 kr) insättes på samfundets postgiro 67 96 73-4. Ärenden som rör medlemskap, adressändring och avregistrering handhas av:

Thorbjörn Högberg
Reimersholmsgatan 11, lgh 43
117 40 STOCKHOLM
Tel/fax 08-668 86 81

Karlfeldtbladet

utkommer med minst två nummer per år.

Ansvarig utgivare: Christer Åsberg
Redaktör: Margareta Höglund
Redaktions-
kommitté: Christer Åsberg,
Lars Falk, Cari Hildebrand

Bidrag sändes till: Margareta Höglund
Skogsmyrsvägen 11
756 45 Uppsala
Tel/fax 018-30 91 85
nj.m.hoglund@telia.com

KARLFELDTBLADET NR 2003:2
beräknas komma ut i december
Manusstopp 20 oktober